

Den nye kolde krig

Af Robert Petersen – Ph.d.-studerende og historiker RUC. Publiceret som kronik i Berlingske Tidende den 1. december 2008.

Worst case-sceneriet i den nye kolde krig er ikke et atomragnarok som i gamle dage, men truslen om begrænsede krige som set i Georgien, militære magtdemonstrationer og udnyttelse af de russiske minoriteter til at skabe politiske kriser.

Fra tid til anden – ansporet af den seneste tids spændinger mellem Rusland og Vesten – dukker en væsentlig diskussion op om, hvorvidt det her er starten på en ny kold krig. For det meste går diskussionen hurtigt i stå: forskellene er umiddelbart for store til at kunne bruges. Rusland er ikke det gamle Sovjetunionen, der er ingen drøm i Moskva om en kommunistisk verdensrevolution og Berlin-muren er for længst havnet som museumsgenstande rundt omkring i Europa. Trods regeringskritiske journalisters kedelige tendens til at blive myrdet, er det nye russiske samfund betydelig mere åbent, end det gamle Sovjetunionen var. Landet er en energimæssig supermagt, handler intensivt med ikke mindst EU-landene, turister kan frit rejse ind og ud, og landet har i de seneste par år oplevet en robust økonomisk vækst. Landet råder derfor i dag over bugnende pengetanke, som måske med lidt held kan føre landet helskindet gennem det nuværende økonomiske ragnarok.

Så hvorfor alligevel tale om en ny »kold krig« for at forstå de nuværende spændinger? Lad mig begynde med det mest åbenlyse: Der har aldrig fundet noget opgør sted med den sovjetiske fortid i Rusland, som tværtimod glorificeres i dagens Rusland. Selv en mand som Josef Stalin fremstilles i russiske skolebøger som en stor helt og en statsmand. Alle de ledende politiske poster og stillinger i erhvervslivet er besat af mænd, som har en fortid i KGB eller andre »magtministerier« fra de sidste år af Sovjetunionen. Vladimir Putin er det mest fremtrædende eksempel, men på ingen måde alene. Alene af den grund giver det mening at se en gentagelse af gamle reaktionsmønstre på problemer, hvad enten det drejer sig om afsendelse af bombefly til NATO-lande (herunder Danmark), knægtelse af pressefriheden eller forslag om at sende alkoholikere i arbejdslejr. Det russiske militær – som stadig er en magtfuld aktør i dagens Rusland med over en million mænd i uniform – har aldrig opgivet at se Vesten som landets egentlige fjende. Af samme grund er landets militær i både sin organisatoriske struktur, opgaveforståelse og øvelsesaktiviteter orienteret mod at udkæmpe en storkrig med Vesten. Forsøg på at indføre militære reformer og en mere relevant forsvarsdoktrin med vægt på små krige som i Tjetjenien og på at bekæmpe truslen fra terrorisme er slået fejl.

Alt dette rammer så ned i kernen af den nye kolde krig: En grundlæggende russisk utilfredshed med udfaldet af den gamle kolde krig og et ønske om at omstøde i hvert fald en del af resultaterne af denne gamle konflikt. Mens den vestlige sejr i den gamle kolde krig mest af alt var symbolsk, var det sovjetiske nederlag i høj grad til at tage og føle på: Sovjetunionen mistede først sine allierede i Østeuropa i 1989, og i 1991 gik så selve den sovjetiske stat i opløsning. Den nye russiske stat – som var arvtager til Sovjetunionen – kæmpede med store sociale og økonomiske problemer og så i perioder ud til selv at kunne gå i opløsning. Vestlige krav om reformer syntes blot at føre til, at en lille elite af superrige oligarker blev landets reelle magthavere i halvfemserne. Millioner af russere – der troede, at de boede »hjemme« i Ukraine eller Estland – opdagede fra den ene dag til den anden, at de var borgere i et selvstændigt land og at de tilmed blev set som »besættere« af lokalbefolkningen. Oveni alle disse ulykker bombede NATO Jugoslavien, og alliancen blev i flere

trin udvidet mod øst, så selv de tre baltiske lande blev medlemmer. Byer som Skt. Petersborg var pludselig kun 150 kilometer væk fra det nærmeste NATO-land.

Kombinationen af en russisk økonomi i solid vækst siden 2000, en større politisk selvtilid og en nationalistisk mobilisering har ført til en meget forsinket russisk reaktion på denne udvikling. Fortidens afmagt er afløst af en udenrigspolitisk aktivisme, hvad enten vi så taler om lukningen af gasrørledninger til genstridige nabolande, krigen i Georgien eller Ruslands militære samarbejde med Venezuela. Som krigen i Georgien viser, er Rusland parat til at gå endog meget langt for at bremse et naboland i at komme ind i NATO, og lande som Ukraine skal derfor heller ikke vide sig for sikre. Ikke desto mindre er det netop slående, hvor svage de vestlige reaktioner på den aggressive russiske udenrigspolitik indtil nu har været, også selvom den var forudsigelig. I vestlig optik sluttede den gamle kolde krig i 1991, og mens russerne kunne kæmpe med følgerne af deres nederlag, så gik de vestlige ledere videre og rettede efter 11. september 2001 deres fulde opmærksomhed mod truslen fra islamiske terrornetværk. Det udløste derfor ikke andet end et kollektivt skuldertræk, da Rusland sidste år suspendede sin deltagelse i CFE-traktaten, som var en af verdens største nedrustningsaftaler og havde ført til skrotningen af over 50.000 stk. tunge våben. Hvis europæisk sikkerhed alligevel var sikret, hvorfor så hidse sig op over bortfaldet af en gammel og sikkert forældet nedrustningsaftale synes filosofien at være i de vestlige hovedstæder. Det blev ignoreret, at CFE-aftalen var en af de få positive sideeffekter af den gamle kolde krig, og at aftalen havde gjort meget for at sikre europæisk fred. Uden CFE-aftalen kunne Rusland hurtigt og uden at skulle forklare hvorfor samle tropperne fra den 58. russiske arme til den lynkrig, som ramte Georgien i august.

Så den nye kolde krig har sin rod i udfaldet af den gamle kolde krig, men Ruslands mål er i dag ren nationalistisk magtpolitik og ikke ideologi. Ikke mindst at reducere USAs indflydelse i Østeuropa og underminere de østeuropæiske landes medlemskab af NATO. Rusland hjælpes på vej af, at NATO siden den gamle kolde krigs dage er fragmenteret, og at et centralt land som Tyskland er blevet meget afhængig af russiske gasleverancer. Selvom den nuværende finanskrisen har presset prisen på olie og gas ned, ændrer det ikke ved, at de »nemme« råstoffer snart er brugt op, og at fremtiden vil byde på en voksende rivalisering om, hvad der er tilbage. Det udnytter Rusland til at splitte de europæiske lande. Snarere end at se NATO som enig blok må den gamle alliance ses som en samling af lande, der er opdelt i forskellige grupper. Landene i Østeuropa, Storbritannien, USA og Danmark er villige til en hård kurs overfor Rusland, mens lande som Tyskland, Frankrig og Italien foretrækker handel og samarbejde i håb om, at det vil hjælpe. Måske mest væsentligt er den nye kolde krig karakteriseret ved fraværet af en klar grænse som Jerntæppet til at definere »frontlinien«. I stedet har vi en masse reelle eller potentielle brændpunkter som Sydossetien, Akbhasien, Krim-halvøen og de planlagte amerikanske raketforsvarsanlæg i Polen og Tjekkiet. Som sidste års anspændte krise i Estland om fjernelsen af et gammelt sovjetisk krigsmonument viser, så kan heller ikke sikkerheden i Baltikum tages for givet.

Worst case-sceneriet i den nye kolde krig er derfor ikke et atomragnarok som i gamle dage, men truslen om begrænsede krige som set i Georgien, militære magtdemonstrationer og udnyttelse af de russiske minoriteter til at skabe politiske kriser i de lande som enten er medlemmer af NATO eller ønsker at blive det. NATOs sammenhold vil igen og igen blive testet af et Rusland, som ønsker alliancen væk fra Østeuropa. Vi behøver med andre ord ikke at frygte civilisationens undergang, men vi er mildest talt også langt fra de drømme om et Europa forenet af fred og demokrati, som mange forestillede sig ville være fremtiden efter Sovjetunionens fald.